

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд на тема:

**Усъвършенстване на метапознавателната компетентност при 5-7
годишните деца и целенасочване на професионалната рефлексия в
педагогическото взаимодействие**

за присъждане на образователната и научна степен “доктор”

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика

Научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика (Предучилищна
педагогика)

Автор: Екатерина Павлова Йорданова

Факултет за начална и предучилищна педагогика

Биографични данни и представяне на докторанта

Екатерина Павлова Йорданова е родена през 1967 г. в град София. Там завършва 18-то ЕСПУ «Кирил и Методий». През 1989 г. се дипломира в специалности „Предучилищна педагогика” към ФНПП на Софийския университет „Св. Климент Охридски” и „Организация и управление” към Факултет за обществени науки. Квалификацията си Йорданова повишава и чрез двусеместриално следване във Виенски университет, специалност „Педагогика” (1995 - 1996) и впоследствие получава диплом за задълбочени познания по немски език – ZMP към Гьоте институт.

Има дългогодишен стаж по проблемите на предучилищната възраст. От 1990 г. работи като педагог – психолог в 53-та детска ясла, София, а от 1991 г. е детска учителка в 53-то ОДЗ, София. От 1993 до 2000 г. е хоноруван асистент към катедра „Предучилищна педагогика” и води дисциплини като „Увод в специалността”, „Предучилищна педагогика”, хоспитиране и държавна практика. Към професионалното ѝ портфолио

може да се допълни и работата ѝ като учител по немски език в 167 ДГ (1997) и преподавател по немски език към Сдружение „Фридрих Шилер“ (1997 – 2003). Работи по проект във връзка с подготовката за училище в детска градина „Габелсбергерщрасе“, град Алфелд, Долна Саксония, Германия <http://www.alfeld.de/leben-wohnen/kindertagesstaetten/kiga-gabelsberger-strasse.html> (2006 - 2012).

Интересен акцент от творческата биография на докторантката е участието ѝ в множество обучителни семинари в периода 2003 – 2012 г., главно в Института за ранно детско образование и развитие в Долна Саксония, като: Диагностициране на надарени деца; Математика в детската градина, Матецаре и матецарици – да „пипнеш“ математиката; Еднакъв материал в големи количества – деца измислят математиката; Уъркшоп за математико-природонаучна дидактика в предучилищна възраст; Основни принципи за оценка и подкрепа на деца със сензорноинтегративни дисфункции и др.

Квалификацията и практическата дейност на дисертантката са заявка за богата и съдържателна продукция в дисертационното изследване.

Данни за дисертацията и автореферата – преценка на актуалността и значимостта на проблематиката

Екатерина Павлова Йорданова е редовна докторантка към катедра „Предучилищна педагогика“ при ФНПП на СУ „Св. Кл. Охридски“ в периода 1991 – 1995 г.

Дисертационният труд на Екатерина Йорданова, съответства на изискванията по чл. 66, ал. 2 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Кл. Охридски“.

Дисертацията е посветена на значим и актуален проблем свързан с метакогнитивните компетенции в условията на културно-образователна и езикова специфичност. Насочен е към изследване на педагогическата

рефлексия за стимулиране, развиване и усъвършенстване на метапознавателната компетентност при 5-7-годишните деца.

Трудът е с подчертано теоретико-аналитичен и практико-приложен характер. Дисертантката компетентно съчетава теоретичния анализ с експерименталното изследване. Организацията и етапите на научно-изследователската работа отговарят на изискванията за такъв вид изследване. Езикът и стилът на представените тезиси и понятията е ясен и точен. Много добър подход в авторската концепция е изграждането на обобщения и изводи на базата на съпоставителен анализ между две различни национални образователни практики – българската и немската.

Подготовката на докторантката в две професионални направления и опитът ѝ в системата на образователната и възпитателната работа се е отразил в адекватното разработване на собствена научно-изследователска концепция и постановка на научния проблем.

Авторефератът обективно отразява съдържанието на дисертационния труд и е изготвен структурно в съответствие с изискванията.

Формални и съдържателни параметри на дисертационния труд

Дисертацията е в обем 260 стандартни страници - основен текст, използвана литература и приложения. В структурно отношение трудът е разпределен в увод, три глави, изводи и заключение, използвана литература и приложения.

Литературата е в обем от 246 източника, от които 175 на латиница, факт, който красноречиво говори за добро познаване на световната научна литература по проблема. Голяма част от източниците са от последните десет години и отразяват значими публикации за научната област.

В приложения са изведени данни от проучванията, които са представени в клъстерни анализи и дендограми.

Постановката на дисертационното изследване удовлетворява изискванията за защита на дисертационен труд в професионално направление Педагогика. В увода на дисертацията сполучливо е открояна актуалността и значимостта на проблема по отношение на търсенето на нови условия, улесняващи самостоятелността и саморегулацията в познанието и ученето при децата и ролята на педагога за стимулирането на метапознавателния процес. Добре е обмислен и представен научният апарат на изследването – обект, предмет, хипотеза, като основна цел на работата е да се конструира и апробира теоретично обоснован педагогически модел за усъвършенстване на метапознавателната компетентност и изясняване на условията за професионална рефлексия на българските детски учители и немските възпитатели.

Добре би било тук да се изведат още някои от задължителните елементи за дисертационното изследване - основните задачи, които си поставя докторантката, както и методите, които използва в своето изследване. Тъй като подробно са анализирани във втора глава, считам това за незначителен пропуск.

Използвани са надеждни методи за проверка на хипотезата, а именно – теоретично проучване на програмни документи и свързаната с проблема психолого-педагогическа литература – в сравнителен план България, Германия и САЩ, психолого-педагогически експеримент, анкета с детски учители, възпитатели и директори на детски заведения, педагогическо портфолио за насочване на професионалната рефлексия и изясняване на условията, които подпомагат подготовката на метапознанието при децата, Килски метод за постъпване в училище, разговор с родители, педагогическо наблюдение, математико-статистически методи за анализ на резултатите - контент-анализ, корелационен анализ, клъстърен анализ и др.

Контингентът на изследване е достатъчен за подобен вид изследване: 211 учители и възпитатели (детски учители, възпитатели и директори на

детски заведения) от България и Германия, а именно: 117 български учители и възпитатели от градовете София и Несебър и 94 от Германия – от градовете Алфелд, Зибезе и Хилдесхайм, както и 155 деца от България и 138 деца от Германия.

Изследването е проведено в периода 2008-2011 г. Широкообхватното проучване е реализирано в две страни – България и Германия, в следните институции: детска градина 180 „Щастливо детство”, София, детска градина „Зорница”, София, подготвителни групи за училище към Сдружение „Фр. Шилер”, София, детска градина към частно училище „Увекинд”, София, подготвителен клас към 120 ОУ „Георги Раковски”, София, подготвителна група за училище в ОДЗ „Калина Малина”, Несебър. В Германия, област Долна Саксония проучванията са проведени в детска градина „Габелсбергерщрасе”, Алфелд, детска градина „Зибезе”, Зибезе и детска градина „Фердеангер“, Хилдесхайм.

В дисертационния труд е цитирано коректно. Направени са сполучливи собствени анализи и обобщения, което говори за добра култура на научен подбор, анализ и синтез на информацията.

В първа глава „Теоретична постановка на проблема” подробно е анализирано състоянието на проблема в България, Германия и САЩ по отношение на педагогическото взаимодействие и метапознанието при децата. Представени са класически концепции и постановки за подготовката на децата за училище, обхващащи тезите, че подготовката се свързва с изпълване със съдържание на общата социално-педагогическа и психологическа подготовка на децата за училище и в по-тесен смисъл, че се занимава с подготвяне на четенето, писането и смятането при най-малките. Специално място е отделено на субективизирането на учебно-познавателния опит в готовността на детето за училищно обучение, като

много добре са изведени психологическите особености и предпоставки за това на базата на фундаментални теории.

Сполучливо е представен немският опит за съвместно конструиране на света в придружаването на детето по отношение на практико-приложни и социално-екологични ситуации, както и за овладяване на познанието чрез учебните компетенции за готовността на детето за училище.

Анализирани са многоаспектните влияния на ситуацията за развитието на личността, като предпоставка за готовност за взаимодействие между детето и педагога. Сполучливо са подбрани и представени различни теории – за зрелостта, за обкръжението и др. като се стига до обобщението, че така се създава възможност за учителите да научат повече за познанието на децата, за начина, по който децата анализират, синтезират, оценяват и интерпретират факти и идеи.

Специално място е отделено на професионалната рефлексия и познавателно взаимодействие, както и на психологическите предпоставки за познание и метапознание при децата при прехода към училище. Сполучлив акцент е анализът на компетентностите и механизмът за решаване на проблеми при формирането на представата за света. Предложени са стратегии в решаването на проблеми и при овладяването на понятия. В параграф 3.2. са изяснени понятията рефлексия и метапознание. Считам, обаче, че този анализ би могъл да бъде по-напред в текста, при въвеждането на тезите.

Във втора глава „Хипотези, задачи и методи на изследване” сполучливо е представена методиката на научното изследване - цел предмет, обект, хипотези, задачи, методи на изследване, критерии и показатели. Подробно са описани етапите на експерименталното изследване. Подборът на методическия инструментариум отговаря на целите на изследването.

Трета глава „Анализ на резултатите от изследването” представя резултати по отношение на: професионално-личностните ориентации, свързани с познанието и метапознанието при детските учители; постигането на лично, професионално и дейностно самоопределяне на учителите и възпитателите по посока на детското познание и метапознание и извеждането на условия за подкрепа на метапознанието у децата.

В заключението са представени задълбочени изводи по отношение на теоретичното и експерименталното изследване. По принцип съм съгласна с изведените съждения. Смятам, че на места се нуждаят от известно прецизиране, но това не влияе на общата оценка на дисертацията.

Научни приноси. Представяне и оценка на постиженията

Научната самооценка за приносите отразява адекватно постиженията на докторантката и съм съгласна с изведените от авторката научни приноси.

Могат да се изведат синтезирано следните **по-важни положителни страни на дисертационния труд**:

- Проведено е обхватно целенасочено проучване на програмно-документалните и психолого-педагогическите предпоставки за подготовката на метапознанието при децата на базата на сравнителен анализ за България, Германия и САЩ. Предлага се модел на педагогическо взаимодействие, ориентиран към насочване на рефлексията у детските учители и възпитатели, като се изясняват условията, които подпомагат подготовката на метапознанието у децата.
- Проведено е цялостно теоретико-приложно изследване, базирано на емпирични масиви от данни, създаващо условия за корелиране на теоретичните анализи с емпиричните проучвания по отношение на

базисни и съдържателно-специфични характеристики за усъвършенстване на метапознанието при децата.

- Разработените критерии и показатели за изследване на метапознавателните представи, умения и отношения у пет-седемгодишните деца са основа на целенасочено организирано педагогическо взаимодействие по конкретни образователни направления.
- Въз основа на проучване на епистемичните представи при децата се извеждат насоки за практиката относно съзнаването на процеси и феномени, свързани с познанието.
- Представена е авторска визия на педагогическо взаимодействие в образователните направления „Език“, „Математика“ и „Природен свят“, приложими в различни културно-образователни и езикови условия.

Бележки и препоръки: Би могло да се помисли върху съдържателното формулиране на отделните глави, с което по-конкретно да се разкрие характерът на проблематиката, представена в дисертационното изследване.

Публикации и участия в научни форуми

Публикациите на докторант Екатерина Йорданова са осем. Те отразяват съществени страни от съдържанието на дисертацията и съдействат за популяризиране на резултатите от научното изследване. Четири от тях са в списание „Предучилищно възпитание“ (1994, 1998, 2008, 2010, а една е публикувана в немското научно списание *Kindergartenpädagogik* (2011).

Участията на докторантката по темата на дисертацията са в рамките на два научни форума – Научно-практическа конференция - Велико Търново (1992) и Международна научна конференция – „Хуманизиране на педагогическия процес“ (1993), Благоевград. Осмата

публикация е участие в разработка “Стимулиране на творческото развитие на личността”, разработване и експериментирание на компютърна система “Общи умствени способности” (1992).

Заключение: Дисертационният труд „Усъвършенстване на метапознавателната компетентност при 5-7 годишните деца и целенасочване на професионалната рефлексия в педагогическото взаимодействие” представлява завършено научно изследване със сериозни качества, отговарящи на изискванията, предявени в Закона за развитие на академичния състав в Р България, Правилника за неговото приложение и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Кл. Охридски”.

Въз основа на доказаните научни приноси и постижения, давам своята положителна оценка за дисертационния труд, автореферата, значимите за теорията и практиката резултати по отношение на възможностите за усъвършенстване на метапознавателната компетентност при 5-7 годишните деца и ролята на педагогическото взаимодействие за това.

Предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Екатерина Павлова Йорданова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика и научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика (Предучилищна педагогика).

8.10.2012 г.

Доц. д-р Розалия Кузманова – Карталова
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”